

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

M 2 1 1 5 1 1 1 2

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

ZGODOVINA

≡ Izpitna pola 2 ≡

Narodna zgodovina

Sreda, 9. junij 2021 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Izpitni poli je priložena barvna priloga.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 60. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**.

Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

*Ta pola ima 16 strani (1–16), od tega 2 prazni.
Barvna priloga ima 4 strani (17–20).*

© Državni izpitni center
Vse pravice pridržane.

Razvoj zgodovinskih dežel in Slovenci

1. Po oblikovanju dežel v srednjem veku so večini slovenskega ozemlja vladali Habsburžani, naši predniki pa so živeli v različnih habsburških deželah.

Povežite srednjeveška mesta in dežele tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca. Pri reševanju si pomagajte s sliko 8 v barvni prilogi.

_____ Radovljica	
_____ Ptuj	A Goriška
_____ Tolmin	B Kranjska
_____ Brežice	C Štajerska
_____ Krško	
_____ Višnja Gora	

(3 točke)

2. Plemstvo je imelo primarno vojaške in upravne dolžnosti, a se je rado tudi zabavalo. Za to so, med drugim, skrbeli potujoči vitezi, ki so jih zato tudi pogosto upodabljali na freskah ali v kodeksih. Pri reševanju si pomagajte z besedilom. Takole je upodobljen vitez pl. Gornjegrajski iz gradu Gradišče ob Dreti v Zgornji Savinjski dolini:

Dvome o pesnikovi provenienci denimo tokrat na stran in si oglejmo miniaturo, ki v kodeksu bolj kot katera druga ponazarja temo takratne viteške lirike, *minnedienst* – službo izvoljeni gospe. Vitez je pred visokorodno damo – *frouwe* s klapouhim kužkom v naročju, kar je bilo tedaj v modi, pokleknil na koleno in se ji med izročanjem pergamentnega lista, na katerem lahko slutimo verzificirano ljubezensko izpoved, proseče zazrl v oči.

(Vir: Stopar, I., 2005: Svet viteštva, str. 101. Viharnik. Ljubljana)

- 2.1. Kako so imenovali takšne potujoče viteze?
- 2.2. S katerimi zvrstmi umetnosti so zabavali dvorjane?
- 2.3. Pojasnite, kako se je izkazovala mecenska vloga plemstva.

(3 točke)

3. V fevdalno urejeni družbi je moral deželni knez pri vladanju upoštevati privilegije plemstva. Goriško-tiroolski grof Alfred II. je potrdil pravice vitezov z listino, izdano v Metliki leta 1365, v kateri je med drugim zapisano:

Glede podeljevanja fevdov imajo pravico, da jih podeljujemo sinovom in hčeram, in najstarejši v vsaki rodbini naj fevd sprejme in prenaša /.../. Če kdo od njih umre brez dedičev, naj njegovo dediščino, bodisi fevd bodisi alod, dedujejo drugi bližji sorodniki v rodbini in mi jim te dediščine ne smemo brez plačila odvzeti, če so jo razdelili med seboj.

(Vir: Nared, A., 2009: Dežela – knez – stanovi: oblikovanje kranjskih deželnih stanov in zborov do leta 1518, str. 326. Založba ZRC, ZRC SAZU. Ljubljana)

- 3.1. S pomočjo besedila pojasnite, kako se je na našem ozemlju utrdila fevdalna razdrobljenost.
- 3.2. Pojasnite, kako se je predaja oblasti deželnega kneza na Koroškem razlikovala od predaje oblasti v drugih slovenskih deželah.

(2 točki)

4. Ko so v 16. stoletju Habsburžani zavladali skorajda na celotnem današnjem slovenskem ozemlju, so začeli pogostejše sklicevati deželne stanovne.

Slika 1

(Vir: http://www2.arnes.si/~sskkkrsko2/TRUBAR_II/. Pridobljeno: 26. 12. 2019.)

- 4.1. Katera zunanja nevarnost je vladarje silila v pogostejše sklicevanje deželnih stanov?
- 4.2. Katere ukrepe glede obrambe dežel so sprejeli na zasedanjih deželnih stanov?

(2 točki)

5. Državna organizacija se je od 15. stoletja modernizirala, kar pa ni zagotavljalo vsem stanovom enake zaščite življenja in premoženja. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 8 v barvni prilogi.

Medtem ko je bila naklonjenost cesarja oziroma deželnega kneza do gradnje taborov celo obdobje praviloma pozitivna in so tabori kot utrjeni obrambni prostori tako predstavljali eno od stalnih sestavin v celotni obrambni organizaciji, pa je bila naklonjenost deželnega plemstva do obstoja in gradnje taborov različna. /.../ Po kmečkem uporuh leta 1515 so stanovi še isto leto večkrat predlagali cesarju, da določi posebno komisijo, ki naj obide tabore in dá za obrambo nesposobne podreti, kmetje pa naj bi se umaknili ob turškem vpadu z žitom in imetjem v gradove in mesta.

(Vir: Simoniti, V., 1991: Vojaška organizacija na Slovenskem v 16. stoletju, str. 201. Slovenska matica. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim stanom.

A PLEMSTVO

B KMETJE

V obliki krajšega razmišljanja navedite, kako so pripadniki stanu izvedeli za bližajoči se prihod Turkov, kakšne so bile njihove obrambne naloge v času turških vpadov, v katerih objektih so pripadniki stanu iskali zaščito med turškimi vpadi, kakšen odnos so imeli pripadniki nasprotnega stanu do teh objektov in kakšne posledice je ta stan utrpel med turškimi vpadi.

(5 točk)

9. Humanizem je iz renesančne Italije z zamudo segel tudi na slovensko ozemlje.

Teško bi si bilo pravzaprav misliti, da bi bili Celjani ostali povsem nedotaknjeni vsaj od nekaterih prvin humanizma, najsi v še tako zunanji ali kar površinski obliki, saj so mogli na ta način že navzven poudarjati enakovrednost svojega dvora in ambicioznih političnih načrtov /.../. Zgoraj smo omenili kot nadaljnje potencialno mesto za širjenje humanistične misli škofovske dvore. /.../. Prva škofija na naših tleh je bila iz politično-teritorialnih razlogov habsburške politične strategije ustanovljena v Ljubljani leta 1461.

(Vir: Simoniti, P., 2007: Med humanisti in starimi knjigami: prispevki k slovenski kulturni zgodovini, str. 9, 10, 11. Slovenska matica. Ljubljana)

- 9.1. Glede na besedilo navedite, kje so se pojavili vplivi humanizma na Slovenskem.

- 9.2. Zakaj so bile zunaj območja današnje Slovenije danosti za delovanje humanističnih mislecev boljše?

(2 točki)

10. Humanizem je močno vplival na širjenje protestantizma. Pri reševanju si pomagajte z besedilom. Primož Trubar je leta 1557 zapisal:

Imenovani tržaški škof [Peter Bonomo] me je vzgajal, učil in pošteno navajal k popolni pobožnosti; na svojem dvoru je meni in drugim razlagal poleg Vergila tudi Erazmove Parafraze in Calvinove Institutiones v laškem, nemškem in slovenskem jeziku. /.../ Zgoraj omenjeni gospod Vergerij mi je pisal, brž ko me je iztaknil, zapovrstjo nekaj pisem, želeč od mene izvedeti, če bi si upal prevesti biblijo v slovenski in hrvatski jezik.

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 75. DZS. Ljubljana)

- 10.1. Kakšen odnos so imeli humanisti do slovenskega jezika?

- 10.2. Kako se je na pobude humanističnih učiteljev odzval Primož Trubar?

(2 točki)

13. Marija Terezija se je po prevzemu oblasti lotila obsežnih gospodarskih reform. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

»Njeno veličanstvo želi delavcem vseh narodnosti, ki dobro obvladajo svojo obrt, dati vse mogoče olajšave,« je pisalo v enem od odlokov iz leta 1749. To je bil prvi udarec proti cehom, ki so se dopolnjevali iz lastnih krogov in niso hoteli sprejemati domačih novincev, kaj šele izučeni mož iz tujine. Ko so leta 1749 v moravski Iglau (danes Jihlava) prišli suknarji iz valonijskega Verviersa, so jih člani tkalskega ceha pregnali iz mesta.

(Vir: Herre, F., 2015: Marija Terezija: velika Habsburžanka, str. 132. Cankarjeva založba. Ljubljana)

- 13.1. Pojasnite, kakšne posledice so imele gospodarske reforme za razvoj obrti.
- 13.2. Navedite najpomembnejši državni gospodarski obrat na Slovenskem v 18. stoletju.
- 13.3. Do katerih dveh mest je vodila glavna trgovska pot z Dunaja čez slovensko ozemlje?

(3 točke)

14. Agrarne reforme Marije Terezije so spremenile podobo podeželja. Pri reševanju si pomagajte s sliko 9 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Na Koroškem okoli Mežice se je uveljavila govedoreja.
- B Na podeželju so uvajali hlevsko živinorejo.
- C Glavni prodajni artikel Haloz in Slovenskih goric je bilo vino.
- D Srenjsko zemljo so začeli izkoriščati kot skupno zadružno posest.
- E Z izsuševanjem Ljubljanskega barja so pridobivali nove obdelovalne površine.
- F Zaradi železniških povezav je nazadovala konjereja.

(3 točke)

Slovensko nacionalno preoblikovanje

15. Marija Terezija je menila, da bodo gospodarske reforme uspešne le, če bodo primerno izobrazili večinsko kmečko prebivalstvo. Pri reševanju si pomagajte z besedilom. Blaž Kumerdej je leta 1772 vladarici Mariji Tereziji pisal:

Med razlogi vsega tega ni najmanjši pri podeželskem ljudstvu tako zelo razširjeno neznanje branja in pisanja; v tem je tako neizkušeno, da zna razen redkih študentov, duhovščine, nekaterih meščanov v mestih in v grajskih pisarnah, v vsej vojvodini komaj sto oseb brati in pisati. Kako naj potemtakem premagujejo življenjske težave in obogatijo svoj razum s spoznavanjem dobrega poljedelstva ter bolj olikanega in boljšega načina življenja?

(Vir: Schmidt, V., 1988: Zgodovina šolstva in pedagogike na Slovenskem I., str. 169. Cankarjeva založba. Ljubljana)

15.1. Katero dejstvo je kot vzrok za zaostalost podeželja označil Kumerdej?

15.2. Kako bi lahko po Kumerdejevem mnenju odpravili to težavo?

15.3. Pojasnite, kakšna je bila odločitev Marije Terezije pri reševanju te problematike.

(3 točke)

16. Da bi uveljavili večjo jezikovno enakopravnost v državi, so izobraženci začeli objavljati novitete o »kranjskem« jeziku in slovanskem prebivalstvu.

Povežite avtorje in njihovo delo tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Jurij Japelj	A prva nacionalno zasnovana zgodovina
_____ Anton T. Linhart	B prvi slovenski časopis Lublanske novice
_____ Valentin Vodnik	C prva slovnica slovenskega jezika po Bohoriču
_____ Jernej Kopitar	D prvi katoliški prevod Biblije v slovenščino

(2 točki)

17. Medtem ko se je že uveljavil pojem slovenski jezik, so se jezikoslovci še vedno razhajali glede črkopisa.

17.1. S pomočjo slike 5 pojasnite, v čem so se novi črkopisi razlikovali od Pohlinovega in Vodnikovega, ki sta še izhajala iz bohoričice.

	Pohlin	Vodnik	Dajnko	Metelko	Janežič
A	Aa ā	Aa	Aa ā	Aa	Aa āá
B	Bb Ww	Bb	Bb	Bb	Bb
C	Cc z	Zz	Cc	ŋŋ	Cc
Č	Zh zh	Zh zh	Ūy	Ūy	Čč
D	Dd	Dd	Dd	Dd	Dd
E	Ee Eeééé	Ee éé	Ee é	Ee Ee é	Ee èèè
F	Ff	Ff	Ff	Ff	Ff
G	Gg	Gg	Gg	Gg	Gg
H	Hh	Hh	Hh	Hh Hh	Hh
I	ii y jy è	ii í	ii íí	ii 2z	Ii
J	Jj	Jj	Jj	Jj	Jj
K	Kk	Kk	Kk	Kk	Kk
L	Ll	Ll	Ll	Ll Ll	Ll
M	Mm	Mm	Mm	Mm	Mm
N	Nn	Nn	Nn Nn	Nn Nn	Nn
O	Oo óóó	Oo óóó	Oo ó	Oo Oo	Oo óóó
P	Pp	Pp	Pp	Pp	Pp
R	Rr	Rr	Rr	Rr	Rr
S	Ss fs ss	Sf	Ss	Ss	Ss
Š	Sh sh	Sh fh	8s	Ww Uu	Šš
T	Tt	Tt	Tt	Tt	Tt
U	Uu úú	Uu	Uu yý	Uu	Uu úú
V	Vv	Vv	Vv	Vv	Vv
Z	žf	Ss	Zz s	3z	Zz
Ž	šh fh	Sh sh	Xx	3εε	Žž
Q	Qq				kv
X	Xx	kf			ks
Y	Yy		Yy		i

17.2. Zakaj sta Matija Čop in France Prešeren zavračala pobude za različne črkopise?

Slika 5

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 123. DZS. Ljubljana)

(2 točki)

18. Zlasti med štajerskimi Slovenci se je krepilo gibanje, ki je zagovarjalo tesnejše, tudi jezikovno povezovanje južnih Slovanov.

18.1. Kako se imenuje gibanje za tesnejše kulturno povezovanje južnih Slovanov?

18.2. Zakaj so tudi nekateri slovenski izobraženci zagovarjali takšno povezovanje?

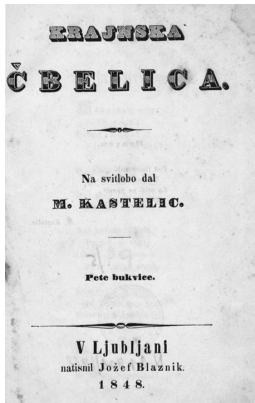
(2 točki)

M 2 1 1 5 1 1 2 1 3

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

19. V predmarčni dobi sta začela v slovenskem jeziku izhajati dva pomembna časopisa, *Krajnska čbelica* ter *Kmetijske in rokodelske novice*. Pri reševanju si pomagajte s sliko 6 ali 7.

Slika 6: *Krajnska čbelica*

(Vir: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NTBGLVVX/3fe174fc-0c14-4cc3-94b7-1b6e8909421f/PDF>. Pridobljeno: 15. 1. 2020.)

Slika 7: *Kmetijske in rokodelske novice*

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2010: *Zgodovina* 3, str. 124. DZS. Ljubljana)

Obkrožite črko pred izbranim časopisom.

A KRAJNSKA ČBELICA

B KMETIJSKE IN ROKODELSKE NOVICE

19.1. Navedite urednika časopisa.

19.2. Kateremu krogu bralcev je bil namenjen časopis?

19.3. Zakaj je bil časopis pomemben pri uveljavljanju novega črkopisa?

19.4. Pojasnite pomen časopisa za slovensko narodno gibanje.

(4 točke)

20. Slovensko narodno gibanje je bilo do leta 1848 zaradi počasnega uveljavljanja narodne zavesti omejeno na ozek krog domoljubov.

Obkrožite črko pred pravilno trditvijo.

A Hitrejšje uveljavljanje narodne zavesti je zavirala močna deželna identiteta.

B Osrednje slovenske kulturne ustanove niso delovale le v slovenskem jeziku.

C Šolstvo na Slovenskem je bilo podrejeno idejnim načelom različnih političnih strank.

(1 točka)

21. Po koncu napoleonskih vojn leta 1815 je bilo Avstrijsko cesarstvo gospodarsko izčrpano, zaradi slabih letin pa se je spopadalo tudi z veliko lakoto. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 10 v barvni prilogi.

Kmetijske in rokodelske novice so 17. marca 1847 poročale:

Štiri velike in očitne stopnje, ktere so kmetovavci v poslednjih 70 letih v kmetijstvu naprej storili, so tele: prva, de so začeli okoli 1770. leta pogostoma deteljo sejati in živino v hlevih rediti; druga, de so jeli korun (krompir) saditi; tretja, da so jeli setev žit in družih sadežev umno vrstiti in primerno premenovati; četrta pa, de so jeli za pomnoženje gnoja bolj skrbeti, senožeti močiti in za rejo lepši govedine poganjati se.

(Vir: Cvirn, J., Studen, A., 2010: Zgodovina 3, str. 150. DZS. Ljubljana)

- 21.1. Katera kultura se je uveljavila v prehrani po lakoti 1815–1817?

- 21.2. Navedite novosti, ki so bile vpeljane v poljedelstvu.

- 21.3. S katerimi nekmetijskimi dejavnostmi je kmečko prebivalstvo dodatno zaslužilo?

(3 točke)

22. Gospodarski razvoj je v prvi polovici 19. stoletja spodbudila največja naložba v državi, od katere so imeli korist okoliški kraji. Pri reševanju si pomagajte z besedilom in s sliko 10 v barvni prilogi.

Preden so začeli graditi odsek med Celjem in Ljubljano, so mnogo razmišljali o tem, v kateri smeri naj grade, ali preko Motnika ali vzdolž Savinje in Save. /.../ V hrastniški, trboveljski in zagorski dolini je postalo vse živo. Prišlo je na delo nad 3000 ljudi. /.../ V pokrajino je prišlo mnogo denarja. Kmetje iz vseh bližnjih naselij so imeli mnogo vožnje. Zaslužili so gostilničarji in vsi obrtniki so bili preobloženi z delom. Kdor ni mogel drugače, se je pa udinjal kot delavec.

(Vir: Orožen, J., 1958: Zgodovina Trbovelj, Hrastnika in Dola I: od početka do 1918, str. 288. Občinski ljudski odbor. Trbovlje)

- 22.1. Katero pomembno državno gradnjo opisuje besedilo?

- 22.2. Pojasnite, kakšne so bile gospodarske koristi za Hrastnik, Trbovlje in Zagorje.

(2 točki)

23. V prvi polovici 19. stoletja je industrializacija zajela tudi slovensko ozemlje.

Povežite kraje in tovarne tako, da na črto v levem stolpcu vpišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Ljubljana	A	bombažna predilnica
_____ Prebold	B	papirnica
_____ Vevče	C	rafinerija sladkorja
_____ Prevalje	D	železarna

(2 točki)

24. Val revolucij leta 1848 je zajel tudi Avstrijsko cesarstvo in se z Dunaja širil po vsej državi. Svoje zahteve sta izoblikovala tako meščanstvo kot kmečko prebivalstvo.

Razložite razliko med zahtevami meščanstva in kmečkega prebivalstva.

(1 točka)

25. Revolucionarno dogajanje leta 1848 je razburkalo tudi slovenski politični prostor. Pri reševanju si pomagajte s sliko 11 v barvni prilogi.

Obkrožite črke pred tremi pravilnimi trditvami.

- A Prvo društvo z imenom Slovenija je bilo ustanovljeno na Dunaju.
- B Ljubljana je postala središče boja za uresničitev slovenskega narodnega programa.
- C Slovenci so prvič odšli na volišča na volitvah za avstrijski parlament na Dunaju.
- D Slovenke so se prvič politično vključile ob podpisovanju peticij za Zedinjeno Slovenijo.
- E Največji upor delavcev je bil stavkovni val železničarjev.
- F Največji upor kmetov je bil v vaseh blizu Ljubljane.

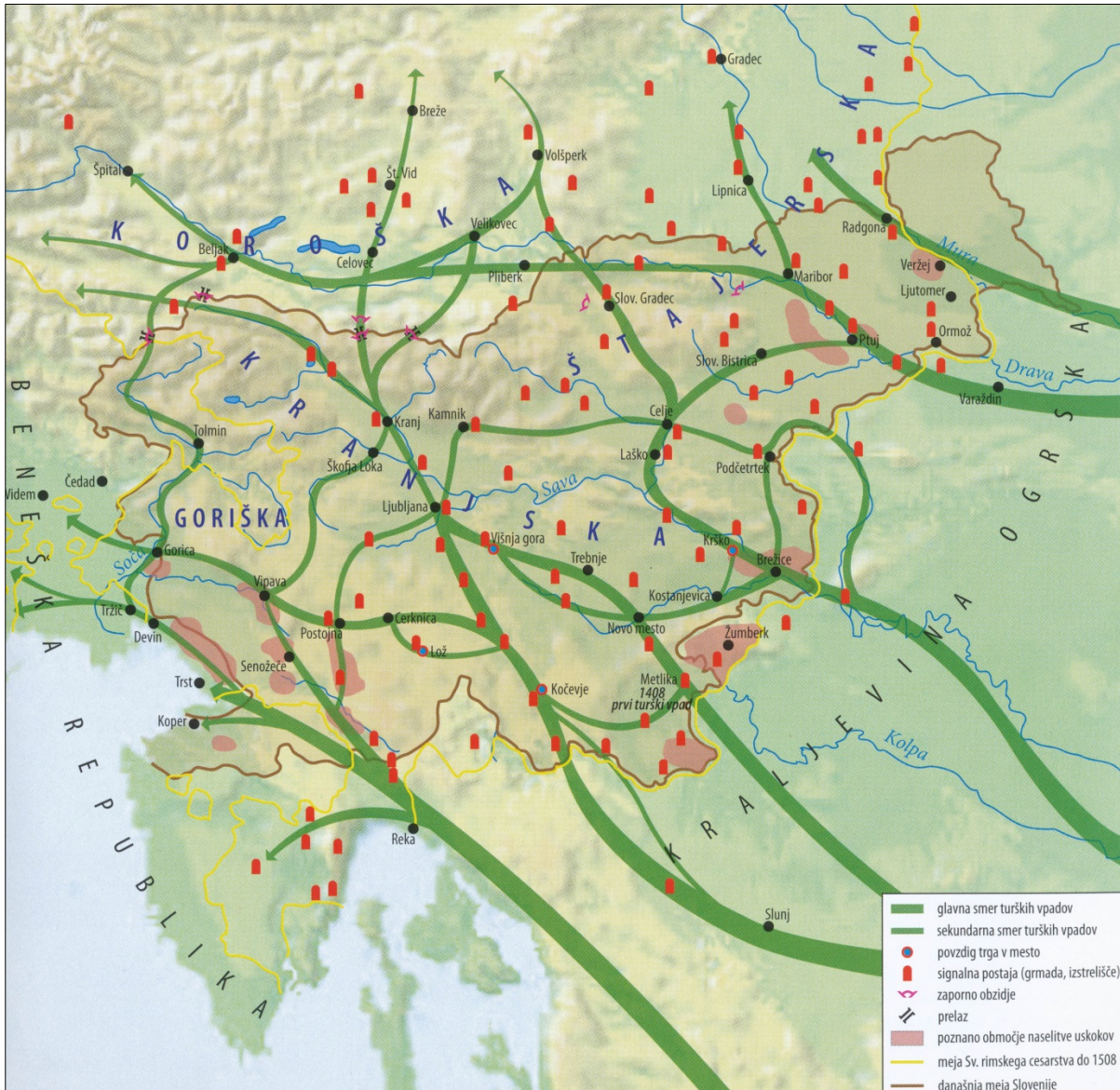
(3 točke)

M 2 1 1 5 1 1 1 2 1 7

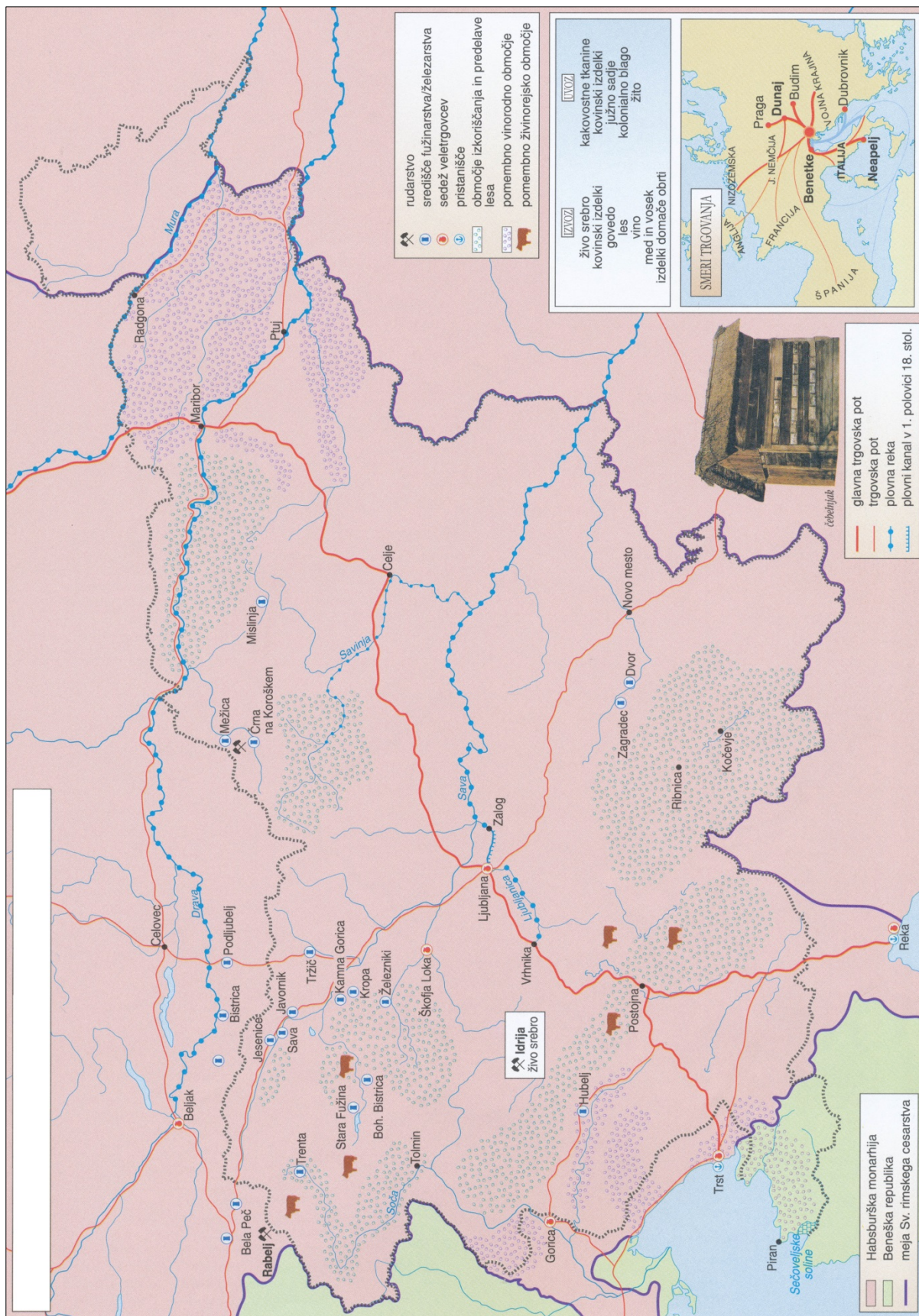
Barvna priloga (k Izpitni poli 2)

Slika 8: Smeri turških vpadov v 15. in 16. stoletju

(Vir: Frantar, Š., in drugi, 2019: Zgodovina 2, str. 183. Mladinska knjiga. Ljubljana)

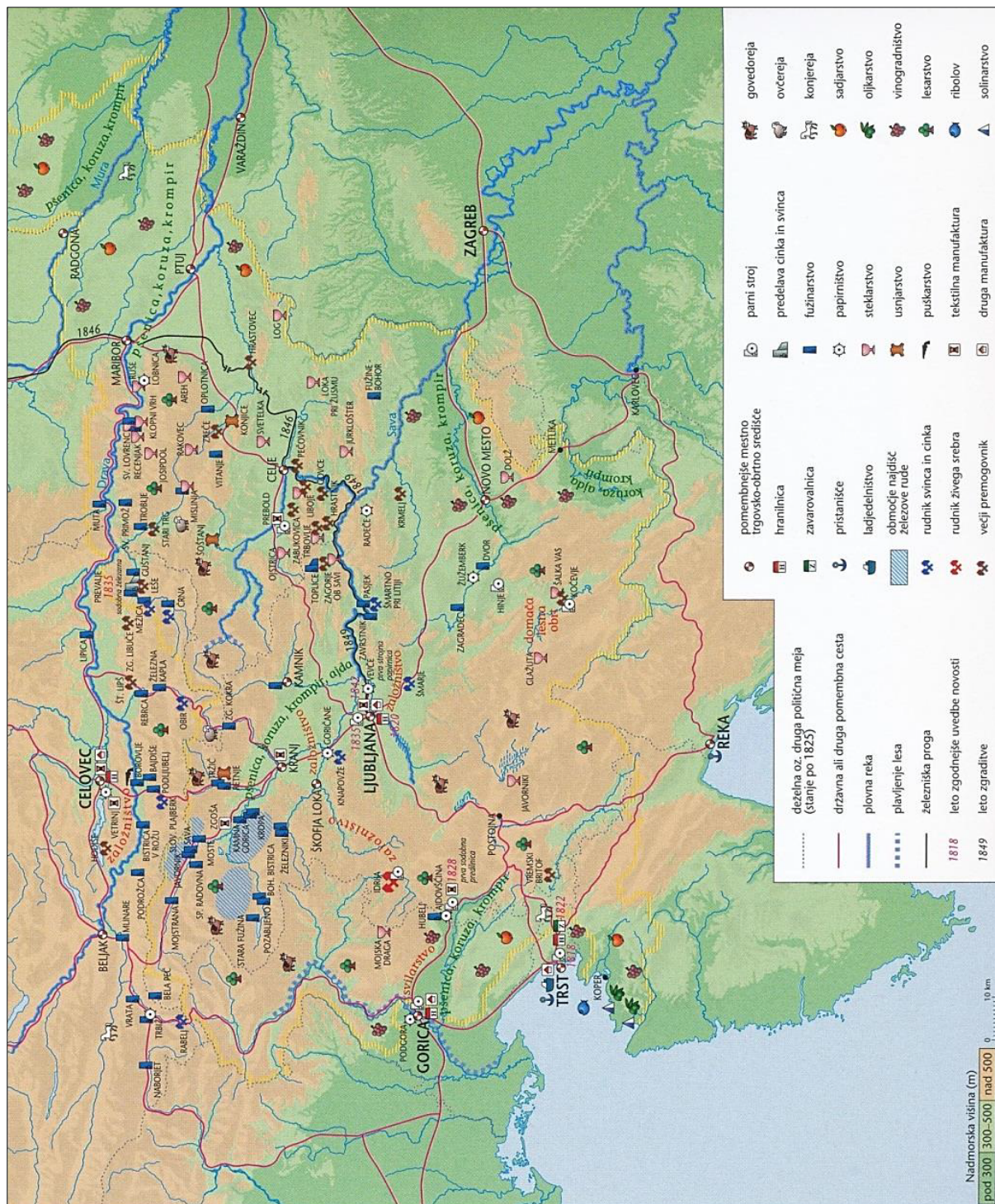

Slika 9: Gospodarstvo in trgovina na Slovenskem v 17. in 18. stoletju

(Vir: Mali zgodovinski atlas, str. 43. Modrijan. Ljubljana, 2013)

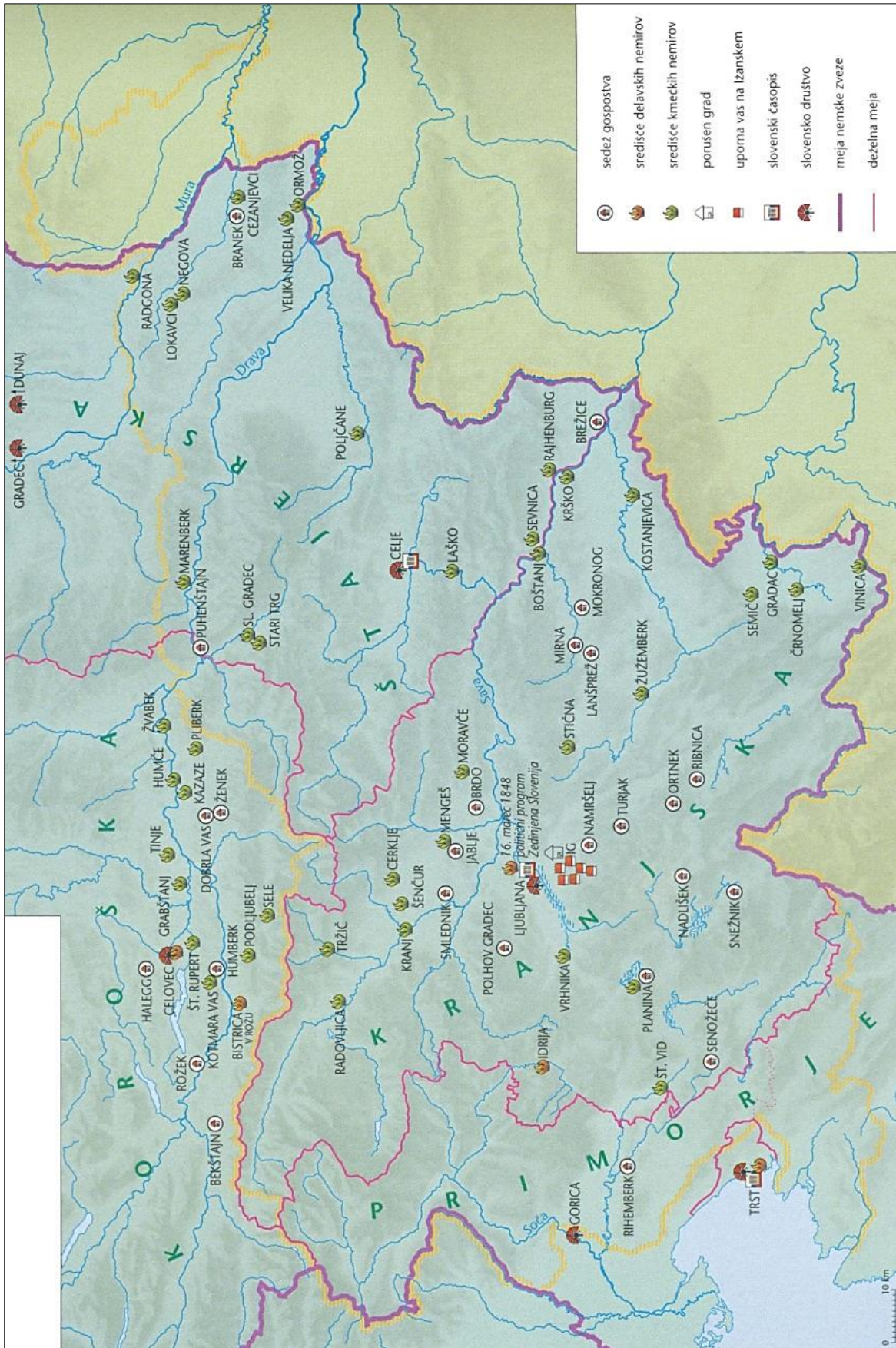
V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

Slika 10: Gospodarstvo v prvi polovici 19. stoletja
 (Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 132. Nova revija. Ljubljana, 2011)

Slika 11: Leto 1848 na slovenskem ozemlju

(Vir: Slovenski zgodovinski atlas, str. 146. Nova revija. Ljubljana, 2011)